

ринкових відносин, формування громадянського суспільства набуває проблема забезпечення ефективної протидії сучасним викликам і загрозам національній безпеці України в інформаційній сфері.

До загроз національній безпеці в інформаційній сфері ст. 7 Закону України "Про основи національної безпеки України" відносить такі: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, що становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [2].

З метою оптимізації управлінської діяльності з вирішення завдань із захисту законних інтересів держави і прав громадян в інформаційній сфері від розвідувально-підривної діяльності іноземних спецслужб, протиправних посягань організацій, груп та осіб, а також законодавчого врегулювання питання обліку кадрів Служби безпеки України [3] Президентом України у листопаді 2011 р. було внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо структури та порядку обліку кадрів Служби безпеки України". Зокрема пропонувалось вдосконалити структуру Служби безпеки України шляхом створення підрозділу контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки.

Даний Закон було прийнято Верховною Радою України 9 грудня 2011 р. Відповідно до цього Закону зазнала змін ст. 10 Закону України "Про Службу безпеки України", а саме: склад Центрального управління СБУ доповнено новим функціональним підрозділом "контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки". Відповідні зміни були внесені і до ст. 1 Закону України "Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України", якою передбачається створення підрозділу контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки не тільки у Центральному управлінні СБУ, але й у підпорядкованих йому органах [4].

Таким чином, підрозділи контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки мають бути створені як на центральному рівні, так і розгалуженою мережею у кожному регіональному органі (Управлінні) Служби безпеки України.

Згідно зі ст. 15 Закону України "Про Службу безпеки України" начальник підрозділів Центрального управління Служби безпеки України, в тому числі новоствореного підрозділу контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки призначає за поданням Голови Служби безпеки та звільняє Президент України.

Проаналізувавши чинне законодавство в частині, що стосується покладених на Службу безпеки України

завдань, автор погоджується з висновками Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України щодо необхідності уточнення переліку завдань, прав та обов'язків Служби безпеки України шляхом внесення змін до ст. 2, 24, 25 Закону України "Про Службу безпеки України" [5]. Мається на увазі необхідність визначення та закріплення у даному Законі завдань, обов'язків та прав Служби безпеки у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Створення та функціонування підрозділів контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки є сучасною відповіддю на виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, проте діяльність у цьому напрямку потребує подальшого законодавчого врегулювання.

Література:

1. Національна безпека і оборона : журн. Укр. центру екон. і політ. досліджень імені О. Разумкова. – 2010. – № 4 (115). – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD115_ukr_1.pdf.
2. Закон України "Про основи національної безпеки України" // ВВР України. – 2003. – № 39 – Ст. 351.
3. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони від 07.12.2011 р. (на реєстр. № 9494 від 23.11.11 р.) щодо розгляду проекту Закону "Про внесення змін до деяких законів України щодо структури та порядку обліку кадрів Служби безпеки України". – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=41867.
4. Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо структури та порядку обліку кадрів Служби безпеки України" // Уряд. кур'єр, – 2012. – № 4.
5. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо структури та порядку обліку кадрів Служби безпеки України" від 02.12.2011 р. – Режим доступу : w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=41867&pf35401=208089.

С. А. ФЕДЧИШИН

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "УПРАВЛІННЯ ЗАКОРДОННИМИ СПРАВАМИ" (АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Розвиток України як незалежної держави, стрімке зростання її активності у зовнішній політиці, розширення і ускладнення завдань у цій сфері вимагають подальшого вдосконалення управління закордонними справами України. У свою чергу це зумовлює необхідність дослідження його теоретичних засад та організаційно-правового забезпечення. Безпосередньо це стосується й визначення поняття управління закордонними справами.

З метою уточнення змісту поняття управління закордонними справами звернемось до сучасних досліджень та наукових здобутків попередників. Так, аналіз дореволюційних наукових праць, а також

досліджень 20-х рр. ХХ ст. свідчить, що вчені цього періоду не приділяли спеціальної уваги дослідженню управління закордонними справами, визначенню змісту цього поняття. На нашу думку, це зумовлювалось пануючою в той час точкою зору, згідно з якою відносини з управління закордонними справами належали до предмету регулювання міжнародного, а не адміністративного права.

Зокрема А. І. Єлистратов розглядав дипломатію як особливий вид публічної служби та використовував термін “дипломатичне управління” [1, с. 70]. Проте, ані визначення цього виду управління, ані виокремлення його особливостей вчений не пропонує, підкреслюючи щодо цього пріоритетність науки міжнародного права. У свою чергу В. Л. Кобалевський розкривав зовнішньополітичну діяльність як “зовнішнє управління” та відзначав, що “внутрішнє управління протиставляється управлінню зовнішньому, а відповідно право внутрішнього управління – праву міжнародному” [2, с. 3]. Поряд із цим на існування “внутрішнього” та “зовнішнього” управління вказував О. Ф. Євтихiev. На думку вченого, предмет адміністративного права обмежується саме внутрішнім управлінням, тобто “державною діяльністю, спрямованою на забезпечення безпеки та благополуччя трудящих” [3, с. 7].

Зазначимо, що в 40-х рр. ХХ ст. спостерігаються певні зрушення у дослідженні управління закордонними справами, визначення його поняття. Якщо попередники взагалі не відносили управління закордонними справами до предмету адміністративного права, то в цей період воно вже розглядається як особливий вид адміністративно-політичної діяльності в межах окремих глав підручників з адміністративного права, зокрема за редакцією О. І. Денисова (1940 р.), В. А. Власова, І. І. Євтихieва (1946 р.) та ін.

Поряд із цим, на нашу думку, якісно новий етап у дослідженні управління закордонними справами, у тому числі визнання змісту цього поняття, починається з другої половини ХХ ст. Так, М. І. Єропкін розглядає управління у галузі закордонних справ як виконавчу та розпорядчу діяльність державних органів, що полягає в практичній реалізації зовнішньої політики держави [4, с. 348]. Подібне визначення пропонує О. С. Бахов. При цьому основними рисами такої діяльності вчений визначає політичний її характер і різносторонність, яка зумовлюється тим, що управління в цій області охоплює сфери політики, економіки, науки, культури та ін. [5, с. 270-271]. На відміну від перших, Ю. М. Козлов та О. Є. Лунов, не пропонуючи визначення управління закордонними справами, звертають увагу на комплексність цієї управлінської діяльності. Зокрема, вчені підкреслюють, що вона складається з трьох основних складових, а саме управління в сфері зовнішньополітичних, зовнішніх економічних і культурних зносин [6]. На існування зазначених підгалузей управління закордонними справами вказують також М. І. Андріанов, Є. В. Додін, І. М. Пахомов [7, с. 278-279].

Говорячи про поняття управління закордонними справами, що наводились вченими незалежної України, звернемо увагу, що вони, за виключенням окремих робіт

(зокрема В. М. Камаси [8], Х. П. Ярмачі [9, с. 79-95] та ін.), розглядаються переважно в підручниках і навчальних посібниках з адміністративного права та за змістом майже не відрізняються. Державне управління закордонними справами в них визначається як діяльність органів держави, спрямована на здійснення зовнішньої політики України.

На нашу думку, за сучасних умов управління закордонними справами доцільно розглядати у широкому та вузькому розумінні. У широкому сенсі воно визначається як самостійний вид державної діяльності особливої групи державних органів – органів управління закордонними справами (посадових осіб) щодо реалізації зовнішніх функцій держави в політичній, економічній, гуманітарній та інших сферах. У вузькому ж сенсі управління закордонними справами обмежується зовнішніми зносинами власне в політичній сфері.

При цьому, управління закордонними справами характеризується як загальними, так і спеціальними ознаками. Загальними є ті ознаки, що властиві державному управлінню загалом. До них відносяться: підзаконний, юридично-владний, виконавчо-розпорядчий характер; наявність спеціального державного апарату; цілеспрямованість; урегульованість, насамперед, нормами адміністративного права; безперервність; підконтрольний характер та ін. Щодо спеціальних ознак, то вони властиві лише управлінню закордонними справами, а саме: 1) воно здійснюється спеціальними державними органами – органами управління закордонними справами; 2) спрямоване на впорядкування відносин з реалізації зовнішньої політики України, а також внутрішніх управлінських відносин в органах управління закордонними справами з метою належного виконання покладених на них функцій та повноважень; 3) комплексність – охоплює політичну, економічну, гуманітарну та інші сфери; 4) регулюється нормами адміністративного, міжнародного та інших галузей права тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що у межах даної роботи лише ставиться проблема визначення поняття управління закордонними справами.

Література:

1. *Елистратов А. И.* Основные начала административного права / А. И. Елистратов. – М., 1914 ; Симферополь : КЮИ ХНУВД, 2007. – 499 с.
2. *Евтихийев А. Ф.* Основы советского административного права / А. Ф. Евтихийев. – Х. : Юрид. изд-во Наркомюста УССР, 1925. – 335 с.
3. *Кобалевский В. Л.* Советское административное право / В. Л. Кобалевский. – Х. : Юрид. изд-во Наркомюста УССР, 1929. – 420 с.
4. Советское административное право. Часть общая и особенная / под ред. М. И. Еропкина. – К. : НИИ и РИО КВШ МВД СССР. – 1978. – 394 с.
5. Советское административное право. Управление в области административно-политической деятельности / под ред. А. Е. Лунова. – М. : Юрид. лит., 1979. – 342 с.
6. *Козлов Ю. М.* Управление в области административно-политической деятельности

советского государства : учеб. пособ. / Ю. М. Козлов. – М. : Изд-во МГУ, 1961. – С. 62; Административное право : учеб. / под ред. А. Е. Лунова. – М. : Юрид. лит., 1970. – С. 556.

7. Радянське адміністративне право. Особлива частина: підруч. / І. М. Пахомов, М. І. Андріанов, С. В. Додін. – К. : Вища шк., 1971. – 302 с.

8. Камаса М. В. Особливості державного управління у сфері зовнішніх зносин в Україні в сучасних умовах / М. В. Камаса // Теорія та практика державного управління. – Х. : Магістр, 2006. – Вип. 3 (15). – С. 62–67.

9. Ярмачі Х. П. Управління адміністративно-політичною діяльністю: навч. посіб. / Х. П. Ярмачі. – Одеса : Юрид. літ., 2004. – 208 с.

І. В. ЗАБЕЛІНА

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ПРОЯВІВ КОРУПЦІЇ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Протидія корупції у Державній прикордонній службі України (ділі – ДПСУ) реалізується у межах як загальних норм антикорупційного законодавства, так і відомчого правового регулювання. Особливості відомчого нормативного регулювання зумовлюються двома важливими практичними завданнями. Перше з них – на ДПСУ відповідно до визначених законом завдань покладається протидія і запобігання корупційним діянням та злочинам у сфері службової діяльності особового складу Служби. Друге, похідне від першого, завдання – участь ДПСУ в реалізації міжнародного проекту з боротьби з проявами корупції, що накладає свою специфіку на динаміку антикорупційної діяльності у прикордонному відомстві. Варто зазначити, що оновлення антикорупційного законодавства актуалізує дискусію щодо потенційних проблем, які можуть стати на заваді його ефективного застосування [1].

Вивченню сутності корупції та її детермінант значну увагу приділили М. І. Мельник, В. В. Григорьєв, Є. В. Невмержицький, О. С. Новаков та ін. [3–5]. Ними досліджувалася корупція як соціально-політичне явище, а також теоретичні й прикладні кримінологічні та кримінально-правові механізми протидії корупції, зокрема серед співробітників органів внутрішніх справ. У той же час спеціальні дослідження щодо сутності протидії корупції та злочинності у сфері службової діяльності персоналу ДПСУ відсутні. Недостатньо вивченими залишаються також і питання щодо розмежування компетенції суб'єктів боротьби з корупцією, визначення місця серед цих суб'єктів підрозділів спеціального призначення ДПСУ, особливостей реалізації програм міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції у ДПСУ. Ця обставина, а також вищезазначені практичні завдання, які виконуються у ДПСУ, обумовлюють мету вивчення та боротьбу з корупцією [2].

Варто зазначити, що професійну діяльність персоналу органів та підрозділів охорони державного кордону, без сумніву, супроводжують значні корупційні

ризиків. Ураховуючи це, у відомстві постійно повинна вестися планомірна та цілеспрямована робота з мінімізації корупційних ризиків та запобігання відповідним порушенням законності.

Виходячи із вищезазначеного, запропоновано систему заходів протидії і подолання корупційним проявам серед особового складу ДПСУ:

1. Організаційно-управлінські заходи:

– участь керівництва органів охорони державного кордону в роботі координаційних нарад, що проводяться прокурорами за місцем дислокації органів охорони державного кордону;

– підведення підсумків ефективності роботи щодо протидії корупції на засіданнях колегій ДПСУ, наради за участю заступників начальників керівників органів охорони державного кордону по роботі з особовим складом, на яких оперативно вирішуються питання щодо протидії протиправній діяльності персоналу;

– проведення право роз'яснювальної, та профілактичної роботи з персоналом служби.

2. Заходи контролю оперативно-службової діяльності:

– раптові перевірки порядку несення служби в пунктах пропуску через державний кордон та на ділянках відділів прикордонної служби, які проводяться керівництвом органів охорони державного кордону та працівниками Управління внутрішньої безпеки;

– здійснення в пунктах пропуску щодобових звірок обліків осіб і транспортних засобів, що перетнули державний кордон з митними органами та із суміжною стороною.

3. Кадрові заходи:

– механізм кадрових ротаций (зміна як посад, так і регіонів служби), який передбачає відповідний перелік посад та граничних строків перебування на них та чергування проходження служби осіб офіцерського складу;

– механізм оцінювання діяльності персоналу через роботу атестаційних комісій;

– механізм недопущення служби близьких осіб у безпосередньому підпорядкуванні один одному;

– усунення від виконання певних функцій з охорони державного кордону прикордонників-правопорушників.

4. Заходи у сфері внутрішньої безпеки:

– раптові перевірки порядку несення служби (та обмежень, зазначених у статті 23 Закону “Про Державну прикордонну службу України”) в пунктах пропуску через державний кордон та на ділянках відділів прикордонної служби;

– інформування керівництва органів охорони державного кордону з метою проведення службових розслідувань а також усунення та можливих причин та умов до негативних явищ.

5. Заходи у сфері логістики: дотримання прозорих процедур при проведенні тендерів, укладенні відповідних договорів, наданні житла військовослужбовцям.

6. Заходи громадського контролю: аналіз скарг, які надійшли на телефон служби “Довіра” ДПСУ та через мережу Інтернет з наступною перевіркою отриманої інформації та відповідним реагуванням на неї.